

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Hogy állunk lelkészeink fizetése dolgában, s mit tegyünk ezek anyagi biztosítására?

Egy idő óta több ízben jelentek meg érdekes közlemények, ugy e lapokban, mint a többi prot. lapok s folyóiratok hasábjain ref. lelkészeink fizetésének javítása érdekében. Ugy látszik hogy ez a közel jövőben egyik égető kérdése leendő prot. egyházunknak, mert habár sokan találkoznak is a mai korban olyanok, kik a ker. theológiát tudományos jellegétől megfosztani szeretnék, de azt csakugyan nem tagadhatják az ilyenek sem, hogy azon műveltség s szellemi képesség megszerzése, melyet a mai kor szelleme, egy hivatását helyesen felfogni tudó s holtig tanulni szerető ref. lelképásztörtől nagyon is megkíván, épen nem kevés költségbe kerül, valamint azt is el kell ismerniök, hogy a megélhetés gondjainak terhe a mai kor igényeihez képest nehezedik ó reá is épen ugy, mint a társadalom bármely más osztályának tagjaira, a nélkül hogy e terhet, bármely világi foglalkozás által könnyíthetné, mert hiszen ez ismét a nép véleménye szerint nem illik paphoz.

Ha tehát a humanismus elvéből kiindulók maguk is sürgetik, és a mennyire tőlök kitelik a világi téren ugyancsak érvényesítik is amaz örök igazságot tartalmazó bibliai mondást: *m é l t ó a m u n k á s a z ő b é r é r e*; akkor ne ütközzék meg senki a felett, ha mi kevés igényű, s különben is gyermekségünkől fogva nélkülözésekhez szoktatott ref. lelképásztörök a társadalomtól s különösen hitfeleink egyetemétől csak annyit kérünk: *a d j á t o k m e g n é k ü n k a m i n d e n n a p i k e n y e r e t*, melylyel lelkünket, testünket s szívünkhöz forrott kedveinket a kor igényeihez képest, a közhaza javára, tisztességesen táplálhassuk.

Igen mert a hitközöny ezen korában fájdalom azt tapasztaljuk, hogy sokkal több gond van egy vasuti ör anyagi biztosítására, mint a ref. lelkészek szerződésileg is kötelezett, de a humanismus sürgetése folytán is méltán várható csekély fizetésének igazságos és tisztességes kiadására. Pedig szintugy társadalmi helyzetünk, mint hazai s egy-

házi történelmünk nyíltan bizonyosságot tesznek arról, hogy a ref. lelkészi testület, a n e m z e t t e s t é b ő l v a l ó t e s t é s v é r é b ő l v a l ó v é r, melynek soha más óhajtása s érdeke nem volt s nem is lehet mint ez: *h o g y a m a g y a r h a z a u g y s z e l l e m i l e g s e r k ö l e s i l e g, m i n t a n y a g i l a g a z i d ő k v é g é i g v i r á g z ó é s b o l d o g l e g y e n.*

És különös, hogy mégis ennek az osztálynak kellett a multban is, de kell a jelenkorban is, a korszerűség csordultig telt poharát ürítgetni, pedig erre is alkalmazhatók nagyon a költőnek ama szavai: *„m e g b ü n h ö d t e m á r e n é p a m u l t a t s j ö v e n d ő t.”*

De talán nagyításnak is vélik némelyek a bajt, melyet én e sorokban feltüntetni akarok, s azt hiszik, hogy e cikk nem egyéb, mint egy szép reményeiben csalatkozott és sorsüldözött szerencsétlen lelkésznek fájdalmas jajkiáltása, ki sokkal sötétebb színben látja a ref. lelkészi testület jelen helyzetét s azzal együtt magának az egyháznak jövődjét is, mint a minőben van az tulajdonképen. Ezeknek szabad legyen, minden dicsekedés nélkül, kijelentem, hogy én, habár nem mondhatom is el szívem s lelkem teljes örömevel, hogy egyházamban, mindenek ékesen és jó renddel vannak, — egyénileg talán a legboldogabb halandónak tarthatom magamat azok között, kiknek érdekében e sorok írására tollamat felvettem, nem csak azért mert Isten anyagi javaival is megáldott (igaz hogy nem a papi fizetés után) melyből családi életem szerény szükségait sorsomhoz képest tisztességesen fedezhetem, de különösen boldognak tartom magamat azért, mert egyházamban — Istennek legyen hála, értelmes hiveink között, — a vallásellenes irányban induló modern civilizáció hit és erkölcs romboló mérges burjánja, még eddig gyökeret nem verhetett.

És én mégis kénytelen vagyok megvallani, hogy jelen helyzetünkől következően csakugyan sötét színben látom, ugy a ref. lelkészi testületnek, mint magának az egyháznak is jövődjét sorsát, s pedig azért, mert nem csak szellemileg, de anyagilag is nagyon zilált helyzetben vagyunk. Sem egyházainknak nincsenek biztos jövedelmi for-

rásaik, sem az ezekben szolgáló hű munkások munkájokhoz mért illő jutalomban nem részesítettnek; sőt még az sincs kellőleg biztosítva számukra, mit a mult századokban élt buzgó protestáns hivek, önként megajánlottak és aminek megadására legalább papiroson a mai hivek is kötelezik magukat. A ki ezen állításaim igazsága felett kételkedik s ezeket a túlzott pessimismus eredményének tartja, engem nagyon le fog kötelezni, ha czáfolatként elsorolja azon igazságos és méltányos egyházakat, melyekben a conventionaliter kötelezett gabona nemüeket úgy adják ki a belső embereknek, a mint ezt Isten kinek-kinek a föld édes anyai kebeléről megadja, mert én jelenleg többnyire oly egyházakat ismerek, melyekben a belső embereket rosta aljjal szokták kielégíteni, mit azután ezektől a kereskedő illendő árért meg nem vesz.

Nékem erős meggyőződés az, hogy ez a körülmény leendő rövid idő múlva egyik fő okává a magyar protestáns egyház hanyatlásának sőt végelgyengülésének is, kivált ha e mellett protestáns egyetemes barátaink továbbra is üzik a veszélyes játékot pantheistikus, positiv alapot, csodákat stb. gúnyoló kedvencz eszméik terjesztgetésével s egyházunk történelmi s bibliai alapjának rongálásával, mit azután természetesen az egész magyar haza is szellemi s erkölcsi hanyatlásában keservesen fog megérezni, mert vajjon ki fogja tehetséges ifjaink közül könnyűnek s gyönyörűségeknél tartani azt az igát, melynek hordozása közben a világ tőlük nagyon sokat kíván, de nekik igen keveset ad?

Azonban ha már látjuk a bajt, gondolkozzunk, mig nem késő, annak orvoslásáról is. Ily nemes törekvést látok én azon tisztelt lelkésztársaim részéről, kik már lapok útján e fontos tárgyban felemelték szavukat. Szabad legyen nékem is ezekhez csatlakoznom nem a magam, hanem a közügy érdekében. Nézeteim elmondásával, ha nem használhatok, legalább nem is fogok az ügynek ártani.

Én tehát egyelőre a lelkészi testület anyagi biztosítása végett a következő lépéseket óhajtanám megtételni:

1-szor. Egyházkerületi s megyei főhatóságaink a legkomolyabban s pontosabban vennék számba azt, hogy külön-külön minden egyházban mit biztosított a lelkészek részére az ősök vallásos kegyelete.

2-szor. Kiváló gond lenne arra, minden canonica visitatio alkalmával, hogy vajjon a conventionaliter biztosított fizetés kellő időben, mennyiségben és minőségben kiadatik-e a belhivatalnokok számára? s ott hol ez nem történik, ne engedné a felső hatóság a lelkészt sem a presbyteriummal, sem gyülekezete tagjaival surlódásba jönni, hanem maga kényszerítené a leghatályosabb eszközökkel, tartozott kötelességének teljesítésére, még pedig a szemét és rostaalj helyett az életnemük folyó árának megfizetésére. Végre

3-szor. Állítanánk fel egyházkerületi

központi gyámintézetet, közös erővel az egyes egyházmegyékben már eddigelé létező gyámintézetek évenkénti adományaiból, mely ha több nem, legalább annyi lehetne, mint a mennyi ezekből évenként egy-egy segélyezendő személynek ki szokott adatni. Ugyan e célra felhasználandó lenne az államsegély is, vagy egészben vagy bizonyos részben. Én részemről soha sem tartottam életre való s praktikus gazdának azt, a ki napi szükségéi fedezésére tőke pénzét szokta felhasználni. Egyházkerületünk pedig így gazdálkodik az államsegélylyel. Mennyivel üdvösebb lenne ezt tőkésíteni azon nehéz időre a melyben majd egyházunkra nézve is bekövetkeznek a nem szeretem napok, épen úgy mint az egyes emberekre. Előttünk van a róm. kath. egyház példája, mely roppant tőkés segedelmével a csalhatatlanság kimondása után is, jelen felvilágosított korunkban nem csak biztosan fentartja magát, de uralkodik még a korszellelem felett is, mig a mi egyházunk dicső épülete történelmi s bibliai alapján is anyagi szegénysége miatt csak alig állhat fenn, mert annak javítására s tovább építésére mindinkább kevesebben vállalkoznak a hivatással s tehetséggel bíró építő mesterek.

Lehetne még egyéb jövedelmi forrásokat is felfedezni de én most csak az eszmét kívántam megpendíteni, mely ha lelkésztársaim körében kedvező fogadtatást nyer, szólni fogok annak kiviteli módjáról s a központi segélyezés mikéntjéről is.

Itt az idő, hogy gondolkozzunk e tárgy felett, mert a kor szelleme vagy még inkább ennek igényei sürgetik sőt követelőleg parancsolják, hogy viseljünk gondot ne csak a nyájról, melyben a sz. lélek minket vigyázókká tett, de magunkról is.

Turkeve, 1876. ápr. 20.

Harsányi Sándor,
ref. lelkész.

KÖNYVISMERTETÉS

és bírálat.

(5. Folytatás.)

Gyakorlati lelkészet. II-ik Füzet.

A VIII. sz. a. husvét délutáni s a XIII. sz. a. pünkösdi beszédnek szerzője Barakonyi Kristóf gigei ref. s. lelkész.

A husvét-i beszéd általában a tárgyalás, de különösen a szövetségesség tekintetében nem tartozik a sikerült beszédek közé, s messze marad a pünkösdi beszédnél.

Alapige: Ján. 20, 31. Ezek pedig megirattattak, hogy higgyétek, hogy a Jézus Krisztus Istennek fia, és hogy ezt hívén örök életet vegyetek az ő neve által. — A bevezetés, szerző céljához képest — mely

szerint „nem lát okot arra, hogy azt feszegesse, a mi közöttünk a meggyőződés hitbéli munkájává változott“ — helyesen vezet a szövegre, csak hogy a szöveg első részének (ezek pedig megirattattak, hogy higgyetek) melyen pedig a textus egész sulyja nyugszik, ekként lett mellőzése semmiképen nem indokolható. — Szerző tulajdonképen nem állít fel főthémát, beszédjének 2 részre osztását jelzi csak, — „ez igék alapján — ugymond — jelen ünneplésünk céljára tekintve, azt tettem beszédem tárgyává, hogy a Krisztus feltámadásához kötött, s az ő benne vetett élő hit alapján, szóljak előttetek: I-szor a feltámadás, II-szor az örök életéről.“ A szövegből, — mely első sorban a sz. írók előadásainak céljáról és hitelességéről, s második sorban a Jézus Krisztusban való hitnek örök életet adó voltáról tanít — így lett volna a főthéma helyesen felállítva: a ki hiszen a fiuban vagy onnan annak örök élete se, mely a textust úgy fejezi ki, hogy semmit ki nem zár belőle, biztos alapja leundett az egész szöveget kimerítő eme tárgyalásnak: I. min alapul a Jézus Krisztusban való hit? II. milyen hit az, mely örök életet ad?

Egyébként a mi e beszédet, úgy a mint van, illeti: előnye a világos irmodor, tárgy mellett maradás, evang. szerűség; hátránya a felvett nagy fontosságú tárgyak szűk keretbe lett szorítása, mely miatt, vallásunk ama sarkalatos igazságai, leglényegesebb oldalukról sem lehettek áttekintésben feltüntetve, s az egész beszéd nem elégitheti ki az olvasót.

Sokkal jobb, egy-két becsúszott hibát leszámítva, egészen sikerültnek mondható a XIII. sz. a. ugyanezen szerzőtől felvett pünkösdi beszéd, melynek amazzal való testvérségét csak az irmodor hasonlatosságáról lehetne következtetni, de a mely egyébként egész életnyilvánulásában amattól teljesen különbözik. —

Alapige: Ján. 15, 26—27. Mikor pedig eljövend a vigasztaló, kiténboesátok néktek az Atyától, az igazságnak lelke, ki az Atyától származik, az bizonyosságot teszen én rólam. De ti is bizonyosságot tesztek: mert eleitől fogva én velem vagytok. Főthéma: az Atya bizonyosságtétel a Fiu mellett a szentlélek által. A bevezetésben a pünkösdot, a szentlélek hatalma által az első pünkösdon kivívott nagyszerű győzelem emlékünnepeinek nevezi szerző, mely győzelem azonban nem csak a jézusi tudomány csaknem kétezer éves diadala feletti öröme buzdítja a híveket a jelenben, de kell, hogy fel is lelkesítsen újabb győzelmekre vezető kitartó küzdelemre és bátorságra. — Halljuk meg azért, mit mond az Idvezítő a felolvasott sz. leczkében s tegyük vizsgálódásunk tárgyává azon bizonyosságtételt, mit az Atya tett, az igazság lelke által a fiu mellett, — I. úgy mint vigasztaló, II. mint bátorító, III. mint megszentelő — E jelzők, úgy a mint felállítva vannak, a hibás szófüzés és kifejezés miatt, nem — mint szerző akaratában is volt — az igazság lelkére, hanem határozottan az Atyára vitetnek. — A homályosság, sőt zavar, el lett volna kerülhető ily forma kifejezés által: tegyük vizsgálódásunk tárgyává azon bizonyosságtételt, mit az atya a fiu mellett tett a sz. lélek által, mint az igazságnak I. vigasztaló, II. bátorító, III. megszentelő lelke által. — Csudálatosan becsúszott hiba ez e beszédbe, mely a részek felállításán kívül, mindenütt tiszta, világos, határozott, erőteljes kifejezéseket használ.

A sz. léleknek, mint az igazság vigasztaló, bátorító és megszentelő lelkének, úgy különösen a tanítványokban, mint általában Jézus minden híveiben nyilvánult és nyilvánuló működését hatásosan ismerteti szerző mind három részben; — a keresztvétség áldásainak tudatában, s ezeknek felmutatása által lelkesít, buzdít ellent nem állani a sz. lélek bizonyoságtévköködésének, sőt mennél többeket nyerni meg az igazságnak, — lelkesít, buzdít, „megszentelni magunkat a hit, reménység és szeretet vallásának lelkével, hogy ma midőn bizonyosságot tett az atya a fiu mellett, és az igazság lelke által megszentelte az egész világot: kövessük az Idvezítő akaratát, tegyünk bizonyosságot mi is ő mellette, s hálás öröme buzdulván a szerető jó Atya iránt, szívünk megszentelt érzelmeivel mondjunk nagy nevének örök halleluját.“

E beszéd míg egyrészt az ifju szerző tehetségéről és készségéről tesz kétségtelen bizonyosságot, másrészt indokolja — a VIII. sz. a. beszédjének közlésére vonatkozólag — eme figyelemzetést, hogy kiadandó beszédek megválasztásában annyi-val is inkább nagyobb szigorral járjon el. mert ez önbírálat, melyre tehetségénél fogva képesítve van, első sorban saját írói tökéletesedésének érdekét fogja biztosítani.

(Folytatjuk.)

Szabó János,
ref. lelkész.

K Ö N Y V É S Z E T.

Néhány német egyházi lap rövid ismertetése.

(2-ik folytatás.)

6. „Zeitschrift für die gesammte lutherische Theologie und Kirche“ 37-ik év folyam. Kritikai, exegetikai s egyháztörténelmi tartalommal, 3 havonként 200 lapnyi kötetekben jelen meg. Alapítá Dr. H. G. Rudelbach és Dr. H. E. F. Guericke; folytatja Dr. Fr. Delitzsch és Dr. H. E. F. Guericke. — Felelős szerkesztő prof. Dr. H. E. F. Guericke Halleban. Megrendelhető „Dörffling und Franke“-nál Lipsésben. Ára egy darabnak 3 mark, egész évre pedig 12 mark.

7. „Theologische Litteratur Zeitung.“ Fz év elején indult meg. A theologia minden ágának tudományos mivélését tüzi ki célul, s e mellett a theologiai tudomány terén feltűnő külföldi fontosabb mozgalmakról is tudósításokat ígér. Különösen a német theológiát mivéli. Megjelen évenként 26 szám 1 $\frac{1}{2}$ —2 iven Lipsésben G. C. Hinrichs-nél. Kiadja Prof. Dr. Emil Schürer.

8. „Deutsches Kirchenblatt“ 4-ik év folyam. Egyháztörténelmi, kritikai, statistikai stb. változó tartalommal jelen meg havonként 2 iven, néha pedig két havi együtt, New-Yorkban. Kiadják az „Egyesült államok“ protestáns püspöki egyháznak több német lelkészei. Megrendelhető évenként Frankfurtban „Die Zimmerische Buchhandlung a. m.“ czim alatt. — Ára egy évre 4 német birodalmi márk.

9. „Jahrbücher für Protestantische Theologie.“ A theologiai tudományok minden ágából szakemberektől váltva közöl cikkeket. — Évnyegyedenként szines borítékban tartalom jegyzékkel füzetenként 10—12 iven 8-adrét alakban jelen meg. Bern, Bonn, Giessen, Heidelberg, Jéna, Kiel, Leiden, Strassburg, Bécs és Zürich theologiai tanárainak közremunkálása mellett kiadják Dr. Hase, Dr. Lipsius, Dr. Pfeiderer D. Schrader. — Raktár: Lipcse. Johann Ambrosius Barthnál. — A levelek és

*

küldemények Dr. Lipsiushoz intézendők Jénába. — Ára egy évre 15 márk.

b) I r á n y t a r t a l o m m a l.

10. „**Evangelische Kirchen Zeitung.**“ Párton kívül állónak vallja magát. Munkatársakul hívja fel a kijelentett valóság alapigazságairól meggyőződötteket. A tiszta evangyéliomi keresztyénség és hithűség hangoztatása mellett figyelmeztet az idő jeleire: „nem kell a császár s a birodalommal ellenséges viszonyba jönni, de fel kell nyitnunk szemünket a porosz unió előtt,“ mondja egy száma; „fájdalom a „liberalismus“ név alatt a kor szédelgő szelleme s hitetlenség is szerepel gyakran,“ így szól másutt. — Minden szerdán és szombaton $\frac{1}{2}$ iven nyomatik, de egész havi egyszerre összefűzve jelen meg — gyakran minden egyes $\frac{1}{2}$ után melléklettel — Berlinben. — Alapítá prof. Dr. Hengstenberg. Kiadja és szerkeszti T. H. Tauscher Pastor on s. t. Lucas, und superintendent a D. zu Berlin Königrätzerstrasse 19. Nyomás és szétküldés „Trovitzsch und Sohn“-tól Berlinben. Ára nincs feltéve.

11. „**Kirchenblatt für die Angelegenheiten der lutherischen Kirche in Braunschweig und Hannover**“ ős lutheránus azaz konfessionell párti A tartományi érdekek védője. A középpártot államinak tartja. Veszélyesnek véli a házi jog megengedését az ur asztalánál vagy az oltárnál, mert mivel e sákramentom az objectiv egyházhoz tartozás különösebb megismertető jele, ha ez mint ilyen megszűnik lenni s tekintetni, akkor az első nagy és széles rés meg lesz törve az egyház falain. — Havonként legalább két számban jelen meg fél—fél iven G. Stützer kiadó felügyelete alatt a nyomda intézet sajtóján Sickten Braunschweig mellett. Felelős szerkesztő P. Ültzen in Hehlen a/w. — A kiadóhoz intézett könyvkereskedői küldemények ezen lap megrendeléséről a külföld számára, „Die Hahnische Hof Buchhandlung in Hannover“ czég gondoskodik.

(Folytatjuk.) Nagy Imre.

B E L F Ö L D.

Lelkeszi értekezlet s egyházmegyei közgyűlés Nagy-Szalontán.*)

I. Lelkeszi értekezlet.

Az egyetemes lelkeszi értekezleten, mely f. é. ápril 3. d. u. 5 óraker vette kezdetét, jelen volt 21 lelkesz. Elnök Szél Kálmán, mint mindenkor, most is szép és velős beszéddel megnyitván az értekezletet, az elhangzott éljenzések után Balogh Ambrus, elválasztott b.-böszörményi lelkesz olvasta a mult értekezlet jegyzőkönyvét, melynek tárgyai voltak Katona M. könyvtárnok lemondása, helyébe Balogh A. választatása, a gyámoldai tagsági díjnak 1876. jan. 1-től felemelése, kegyeleti átalány megállapítása, alapszabályok kinyomatása, csonka évről járó gyámoldai részvénydíj fizetésének mi módon történő beszedése stb.

Elnök betérjeszti az egyes körök jegyzőkönyveit, s azoknak a lelkesz által az egyház ingatlanán tett beruházási költségeinek az utód általi mily mérvű megterítését és a lelkeszi fizetés minimumának meghatározását illető pontjait felolvassa. — A szántóföldek jó karban tartására tett befektetési költség 5

*) Térszúke miatt késett.

éven belől történő változás esetén kárpótlandó, a lelkeszi fizetés minimuma, miután az egyházmegyében 16 egyházban van a 600 frton alul a fizetés, 600 frtban állapittatik meg.

Elnök nyugtával igazolt azon jelentést teszi, hogy a Muhi családnak gyámolítására 1876. febr. 22-kén 28 frtot elküldött. Ezzel kapcsolatban jelentést tesz a pénztár állásáról: bevétel 73 frt 62 kr; kiadás 69 frt 72 kr; hátrány 48 frt. Határozatba ment, hogy a hátralékosok szóltassanak fel a fizetés teljesítésére.

Határozatba ment, hogy a körözött könyvek gyorsan küldessenek tovább. Az egyes körök elnökei jegyzőkönyvileg felhívatnak, hogy erkölcsi kötelességüknek tartsák mind magok a gyorsan továbbítást, mind az ugyan ennek az egyes tagok által eszközlésére teendő intézkedést.

Szondy Imre indítványozza, hogy ne lapokat, hanem tudományos munkákat szerezzon meg a központi bizottság s azok köröztessenek, mert a lapok a körözés hosszadalmasságánál fogva elévülnek.

A három egyházi hetilapra ne a központi pénztárból történjék az előfizetés, hanem járassa minden kör külön-külön.

Nagy Sándor ágyai lelkesz azon ajánlatot teszi, hogy ő a központi könyvtár számára, a Prot. egyh. és iskolai Lapot, és az Evangy. prot. Lapot. általajándékozza.

Ugyan e közben, a pénztárnoki és könyvtárnoki számadás megvizsgálására Tabajdi Lajos és Hajdu Elek kinevezettek, kik is jelentéseket a gyűlés vége előtt betérjesztvén, miután mind a pénztár, mind a könyvtár, melyben 83 kötet könyv van, rendben találtatott, a számadást helyes voltának alapján Balogh Ambrus a számadás további terhétől felmentetik, — s lemondása — Szalontáról máshová távozván hivatalba, elfogadtatván, a könyvtárra felügyelőül felkérített elnök Szél Kálmán, pénztárnokká és jegyzővé választatott Szaniszló Gábor. Mindketten megjelneztettek.

b) a megszerzendő könyvek tárgyában tett indítvány, hogy arra egy állandó bizottság választassék, elfogadtatván, tagjaivá megválasztattak: Nagy Sándor szalontai lelkesz, Szél Kálmán és Szaniszló Gábor.

c) a gyámoldai pénztárnok az alapszabályokat hiányosoknak találván, előterjesztésére elnök azon indítványt teszi, hogy a 6. §-ba két szó: „vagy eltávozik“ szúrassék be, mely megerősítés végett az egyházmegyei gyűlés elé terjesztessék be. A 12. §-ban foglalt nehézség elenyésztetik.

Tabajdi Lajos a szatmári egyházmegyébe levén távozendó, azon kérdést veti fel: maradhat-e nagyszalontai egyházmegye gyámoldájának továbbra is tagja? Erre nézve kimondatott, hogy miután lemondás által hagyja el mostani állomását, az ilyennek pedig a 9. §. alapján, részvénydíja pontos fizetése által joga van a gyámintézet jótéteményére igényt tartani továbbra is: tehát Tabajdi Lajos továbbra is elismertetett s örömmel üdvözlötett a gyámintézet tagjával.

II E g y h á z m e g y e i k ö z g y ű l é s.

Másnap ápril 4-kén d. e. 9 óraker vette kezdetét az egyházmegyei gyűlés, mely igen népesnek mondható, a lelkeszek közül 31 volt jelen. — Elnöklő esperes nt. Osváth Imre ur, valódi buzgósággal s bensőséggel mondott, s nagy áhitattal hallgatott ima után, figyelemre méltó elnöki beszédével a gyűlést megnyitotta. A kitűnő beszéd rövid tartalma ez volt: szólott nemes megilletődéssel Deák Ferencz haláláról, mint a hazát söt bizo-

nyos tekintetben (183²/₆-diki országgyűlésen mondott beszéde folytán) a mi felekezetünket is sújtó csapásról, s kifejezést ad azon óhajtnak, hogy Deák Ferencz emléke az egyházmegye jegyzőkönyvében örökíttessék meg. — Azután az árvíz által sújtottak sorsa iránti részvétnek adott kifejezést s a szerencsétlenek iránti könyörületességre buzdított. Majd üdvözlét nyilváníttotta a haza első férfia, az országos gondok s bajok miatt távollevő segédgondnok Tisza Kálmán iránt, (viharos éljenzés) majd üdvözölte a tanácsbírókat (éljenzés) majd végre a közgyűlés összes tagjait s magát mindenek jóindulatába ajánlotta. (Éljenzés).

Az egyház ingatlanain tett beruházások s lelkészi fizetési minimum tárgyában kiküldött bizottság munkálata felolvastatik, több szakértők hozzászólása után a trágázás 3 évi használat után nem kárpótolatik. A lelkészi fizetés minimuma 600 frtban állapítatik meg.

Az államsegélyből a debreczeni főiskolának 23 évre engedményezett 8000 frt, a 13 egyházmegyében szétosztandó 8000-rel együtt oly módon adassanak segélyül, hogy azon összegből a szegényebb lelkészek gyámoldai tagsági díjai pótolassanak, a fenmaradt rész fordíttassék a gyámintézet javára. E bizottsági munkálat elfogadtatik.

Küldöttségi jelentés az énekes könyv ügyében. A közelmúlt és jelen sok szédelgő vállalatai, politikai átalakulás, pénz, mérték, védkötelezettség, felemelt adózás stb. eléggé demoralisálván az országot, szerintünk épen nem tanácsos a valóságosságnak, melyhez a sok változások közt ragaszkodik a lélek, egyik tápját most bolygatni. Egyébiránt az egyházmegye nem pártolja a javítást, csak a teljes átdolgozást, arra azonban még az időt megéretnék nem látja. Maradjon az énekes könyv illetlenül, mely különben is a multnak egyik becses kincse.

Bethlen-, Tisza- biztosító intézetek inkább üzérkedésen, mint az önzetlen segíteni kívánás elvén alapulván, az egyházmegye által nem pártolhatnak; ezek helyett egyedül az egyes egyházmegyék kebelében levő gyámoldák hathatós segélyezését ajánlja.

Az egyházmegyei gyűlés képviseltetni akarván magát az egyházkerületi gyűlésen, az Esperest mellé, még egy képviselő választatott; továbbá a törvényszerű vizsgálat a téli időről öszre tétetk. Egyházlátogatási jegyzőkönyv felolvastatik.

Nagy-Zerindi templomépítési alapot megvizsgáló küldöttség jelentése felolvastatott, az 1871-dik évi kivetés kamatait fizetni ígérkezik a lakosság, az addigi 5 évi kivetett költséget későbbi 5 év alatt fizessék, ha rendkívüli csapás nem lesz, évenként 1000—1000 frtot s a pénzt helyezték takarékpénztárba.

Tárkányban a lelkészválasztás idejéül husvét 2-dik napja tüzetett ki; — erdő-gyarakai lelkész ellen beadott vád felolvastatván, ítéltetett, hogy presbyteri gyűlés tartásakor ne az egész falu, csak a presbyterek gyűljenek össze, a lelkész pedig megdorgáltatott.

A bélzerindiek fafizetés leszállítása tárgyában beadott kérvényére határozatott, hogy a levont 10 öl fát kárpótolják a legelő földből.

M.-gyoroki egyháznak egy telek földet, a német-peregi egyháznak templom helyet illető kérvénye pártolólag elfogadtatott, s e tárgyban a kincstárigazgatóság megkeresni határozatott.

A bereg-böszörményi lelkészválasztás szabályszerűen törvényén, megerősítették. Az elválasztott lelkész Balogh Ambrus

köteles a gyámolda javára a fizetési átalányt 450 forintot befizetni.

A bereg-böszörményi egyház által szándékolt s kérvényezett legatio-csonkítás meg nem engedtetett.

Beterjesztetik az egyházmegyei tanterv készítésre kinevezett bizottság jelentése. Az ügy elintézése a tanügyi bizottságra bízatik.

Tabajdi József volt kis-peregi, most nagy zerindi jegyzőnek a kis-peregi egyház javára tett alapító levele beterjesztetett. Jegyzőkönyvileg köszönet szavaztatik érette.

Tenkei tanítószátság ügye elintéztetett; az egyház utasított, hogy az özvegy tanítóné illetékéből fizesse ki a helyettes tanítót.

A házi pénztár megvizsgálásáról szóló jelentés beadatván, pénztárnok Nagy Péter a számadás terhe alól felmentetik s utasítatik, hogy ezentul az eddigi 6% kamat helyett 10% kamatot szedjen.

Ezek után áldáskivánások közt szélyel oszlottak.

M.-Györök, ápril 19-kén 1876.

R á c z K á r o l y,
ref. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

A poroszországi egyetemes zsinat.*)

(2-ik közlemény.)

A tervezet első olvasása F a l k fontos beszédének benyomása alatt zárult be. Oly hathatósan működtek szavai, hogy a bizottság előadója von d. G o l t z tanár, kifejtette, miszerint a resolutio, melyben a zsinat az összes egyetemes zsinatrend országos törvény általi szentesítését kérvényezi, a kultuszminister iránti bizalom szavazattá változtassék. Valóban megtörtént az a második felolvasásnál; ugy a bizottság előadója, mint a középpárt elnöke oda működtek befolyásukkal, hogy a zsinat a resolutiót megváltoztatta. Most tehát így hangzik az: A zsinat a miniszter magyarázatát bizalomteljesen veszi tudomásul és egyetért vele a jelen rendtartásnak, mint osztatlan egésznek elismerésében. Semmi nem ismerteti a helyzetet jobban, mint e látszólag jelentéktelen esemény, hogy a zsinat tagjainak nagy többsége F a l k miniszternek bizalmat szavazott. Egyházi ügyeink jelen vezére becsületes akarátának teljes igazságot szolgáltatunk mi is; hiszünk mi is, az ő, Poroszország evangélikus egyháza iránti őszinte részvételében; mi is halljuk férfias határozottsága hangját zsinati beszédében: de mindennek daczára úgy véljük, hogy a porosz országos egyház egyetemes zsinatának, bizalmi szavazatával óvatosabbnak kellett volna lenni. Nem kellett volna felednie, hogy a miniszter a nem kielégítőleg elő készített polgárrendi törvény által megkárosított, hogy ő volt az, a ki a kerületi — és zsinat rendtartás szentesítésénél a nemzeti szabadelvűek rohamára hátrált vissza, hogy a pót-cikkelyt, mely még a zsinat kezdetén egyetemlegesen elvetett, és még most is, meggyőződésből egy egyházi férfiú sem fogadta el azt, az egyházra ő erőszakolta reá. Tekintve mind ezen véleményeket, a zsinat az ő bizalmi szavazatát bizony

*) Folytatás a 6-dik s előző számokban megjelent 1-ső közleményekre.
S z e r k.

visszatarthatta volna addig, míg az országgyűlés határozott volna, és a miniszteri állhatatosság mértéke kitűnt volna.

Ez annyival inkább kötelességök lett volna, legalább a zsinat egyházi tagjainak, mivelhogy Falk al-államtitkár, közvetlen főnöke beszéde előtt, valóban sértő módon, egy dorgáló prédikációt tartott a lelkészeknek. Az ember, ha Sydow beszédét olvassa, mindig újból kérde, hogy vajjon miként lehetséges ilyen beszéd. „Azok, a kik a 40. cikkelyt elfogadni vélik, most elhomályosult, később megvilágított lelkiismeretök által, azok mostani ellenzőinek nevezhetők. . . . „A porosz állam az evangyéliomi egyház elébe nagy feladatot tűz. De vajjon az egyház e szolgálatot valóban megtette? 30 esztendő óta mindig nőtt az egyháztól elidegenedés feletti panasz.“ Szónok felelte, hogy az egyházon a kultusminister regnál és azt, erejének kifejtésében majd ez, majd amaz akadályozza, hogy az egyház saját szelleme soha vidám és hatalmas soha nem lett, hogy egyházkormányzó személyzetét, valamint hittanárait a miniszter kezéből kell elfogadnia, sőt hogy még a mostani szervezet szerint sincs joga arra, hogy tulajdon életét élje. — „Mindenek előtt a lelkészeknek illő, hogy némi bizalmuk legyen és magukat amaz apostoli elvhez tartsák: nem hogy mi urai lennénk a ti hiteteknek, hanem segítői vagyunk a ti örömtököknek, és látni fogják, hogy ezen rendtartások lényegesen oda munkálnak, hogy az egyház holttestébe ismét életet vigyenek.“ Tehát ez ismét egy, a jelen viszonyok közt valósággal jogtalan panasza a hierarchiára, a kultusminiszternek! A szegény, az államtól dominált, a gyülekezetektől gyanuba vett, a sajtótól szidalmazott lelkészeknek még mindig többet kell tanulni, szolgálni és engedelmeskedni. Valóban kívánjuk, hogy szónok amaz apostoli tételt ma inkább a világiakra és az államkormányra alkalmazza!

Ma a liberalizmusnak kell azt kiáltani, hogy ne legyen ura a hitnek, és az államkormányhoz kell azt intézni, hogy a mi örömnöknek egy kevésbé segítője legyen. Nem elég tőlünk csak optimizmust követelni; már egy kormány, mely törvényhozása következményeiben oly igen csalatkozott, engedje meg azt nekünk, hogy reményeinket és aggodalmainkat fentartsuk!

Nehezen lehet kimagyarázni, hogy a zsinat többsége miként foszthatta meg a kisebbséget a szólástól annyira, miután Sydow ezen támadására még csak Falk, Herrmann elnök és Schott egyháztanácsos, rajtuk kívül pedig a másik két töredékből egyetlen egy tag sem beszélt. Sőt estveli zárbeszédében, a bizottság előadója is intette még a lelkészeket, hogy az egyházi nyomorult állapotokban való bűnrészességökről emlékezzenek meg és hevesen megtámadta őket eképen: „Mi poroszok hatásunk mérveül megszoktunk nem csak engedelmeséget, hanem tiszteletet is tanusítani. Ha már egyházkormányunk vezetői biztosítanak minket arról, hogy e határozatok elengedhetlenek, akkor az elvi meggyőződések határáig léptetem vissza véleménykülönbségemet és ha azt mondjátok, hogy az általa tekintélyekkel szemben végre mégsem vagyok az igaz uton, jó lelkiismerettel állok ezen határozatok pártjába.“

Baur udvari lelkész később a korlátolt alattvalói értelemre tett ezen hivatkozást, szépitett kifejezéssel „nem egészen ügyes“-nek nevezte. Mindenesetre, ez a beszéd más nevet érdemel, ha az ember meggondolja, hogy egy rajnavidékinék, a ki a zárparagrafusokból egyet sem szenvedhet, kénytelen volt visszatartóztatni magát.

A második olvasás azután még némi javítást eszközölt a tervezeten. Kögel tett egy indítványt, mely szerint t. i. Ber-

lin város elkülönítése előtt, a brandenburgi tartományzsinat és a berlini kerületi zsinatok hallgattassanak meg; ezen indítvány keresztül ment. — A Placet- paragrafusokban e szavak helyett „államfelügyelet végett“ ez tétetett: „állam végett.“ — A 33. §-nál nagy többséggel ment keresztül azon indítvány, hogy a zsinati hatóság közreműködjék: „az evangyélikus főegyháztanácsot illető javaslatoknál, tekintettel a general superintendensségek betöltésére, valamint egyébe egyházakormányzatai hivatalokra.“ Ez utolsó tételt Kähler, von Kleist-Retzow, Miquel, Frommel, tehát minden töredék tagjai védelmezték. Összevéve azon másik határozattal, hogy a zsinati hatóság az evangyélikus főegyháztanácsból származó intézkedéseknél is közreműködjék, ama hódítvány igen jelentékeny; oda fog vezetni, hogy az egyházkormányzati hatóságba mindenkor oly férfiak hívassanak meg, a kik a zsinat bizodalját bírják. Az egyházkormány képviselői, valamint a ministeri biztosok igen határozottan nyilatkoztak a határozat ellen; és igen kétes, hogy vajjon az, a szabályzó rendtartásba fel fog é vétetni. Hahogy nem: ugy azzal be van bizonyítva, hogy az egyetemes zsinatnak most egy pontban sem engedtetik valódi hatalom. Mindazáltal e kívánság, bizonyosak vagyunk benne, mindig visszatérend, míg teljesedésbe megy. — Még tartatott néhány beszéd a zárcikkelyek fölött, melyekben a szónokok állításukat indokolták; semmi változtatás nem volt indítványozva.

Az egyetemes tervezet fölötti szavazás december 18-kán estve történt, és a feszültség elébb estve, azután a döntő reggelen minden kedélyt izgalomban tartott. Minthogy a jobboldal, egyetlenegy kivétellel az ő „nem“-jéről, a középpárt az ő „igen“-jéről bizonyos volt: akkor lényegesen azon kérdés felett értekeztek, hogy mit fog cselekedni a tényleges unió töredéke. Egy kétes határozat volt lehetséges. Az ember igen-t mondhatott, ha minden fogyatkozások és hibák daczara a tervezetet, ugy a mint van, mégis olybá tekintette, mint a mely jobb állapotoknak kezdete; de nem-et kellett mondania akkor, ha a pótcikkelyt oly veszedelmesnek tartotta, hogy annak árán a tervezetet épen nem akarta. A jobb középben, csak kevés tag, többnyire államhivatalnokok, szavaztak az egyetemes szavazáskor a tervezetre; a legtöbben, azok közt a generalsuperintendensek nagyobb része és a három udvari- és székesegyházi predikátor elvetették azt. 134 szavazattal 62 ellenében, tehát több, mint kétharmad többséggel, a tervezetnek a tanácskozásból előállt alakja elfogadtatott. Quod Deus bene vertat! (Folytatjuk.)

Közli: R á c z K á r o l y.

Első protestáns templom Tirolban.

Az 1875-ik év karácson innepe óta Tirol mely eddigelé a hitettséggel dicsekedett, az osztrák császári állam többi korona tartományaival egyenlő jogokba lépett; az I. Ferencz József, 1861. ápril 8 ki protestáns pátense e tartományra nézve is teljes érvényre jutott, miután a magas ministerium elismerte, hogy a tiroli 1866 ápril 7-ki országos törvényben semmi oly alap nincs, melynél fogva Innsbruckban és Meranban evangyélikus gyülekezetek alakulása megakadályoztatható lenne. Így történt, hogy mint az „Ev. prot. Lap“ ez évi 4. számában már jelezve volt, a nevezett helyeken protestáns gyülekezetek alakultak, abban a tartományban, mely mai nap is szeretné ha nem is ta-

lán a „lutherani comburantur“-t, legalább a végleg kitiltást törvénybe igdatni. E kiváncságra is „az Innsbruckban és környékén levő evangélikusok egyesülése“ folytán az egyházalkotmány alapján „Evangeliumi egyházközség“ lett.

Még 1869. május 20-kán keletkezett Innsbruckban egy „Evangelikusok egyesülete,“ mely feladatává tette azt, hogy a testvéries kézfogás által az evangélikusok vallásos szükségletei ápolást és kielégítést nyerjenek, a részvét, mely ezek elnyomott helyzetét kísérte, általános volt, s a rokonszenv sem saját hitsorsosainál, sem más hitű testvéreiknél meg nem hidegült. A részvét sokszorosan kimutatta magát szeretetadományokban, és a gazdag segélyezés által szellemi s anyagi szükségleteik közt, vigaszt, erősbödést, bátorságot és lelkesedést nyertek, hogy a protestáns jogokért vivandó küzdelemben soha ne csüggedjenek, hanem kitartók s állhatatosak, mindaddig, míg a győzedelmi palma kezökben nem lesz. Ime, most már a győzedelmi pálmát az állami elismerés megadta nekik s ők köszönetet mondanak mindazoknak, a kik eddigelé segítettek őket, köszönetet mondanak hű szeretetökért teljes szívökből!

Ámde, mint az; 1876. január 30-kán Innsbruckban, presbyteri gyűlésből kelt felhívás mondja: újra föl kell emelniök kérés szövegüket. Építkezéshez akarnának fogni, melyet okvetlen teljesíteniök kell. Egyházuk benső építésén kívül egy elutasíthatatlan kötelesség is sulyosodik rájuk, nevezetesen: **istenitisztelet tartására, a gyermekeknek az evangéliomban való oktatására egy méltó lakot alapítani — templomot lelkész- és iskola házzal építeni.** Erejük gyenge, az eszköz gyér, mely felett magoktól rendelkezhetnek, de meg vannak győződve a felől, hogy a hitrokonok tevékeny segélye közelben s távolban biztosítva van számukra. Felhívásuk oda megyen ki: „Ne hagyjátok, szeretett fivéreink s nővéreink! hogy a féluton megálljunk! Adományotok nyújtása által egészen segéljetez oda bennünket, hogy képesek legyünk **az első protestáns templomot Tirolban felépíteni,** az evangéliom feltartóztatlanul előhaladó diadaljeleül!“

„Nagyot kérünk, sok épületkövet, kell hogy szeretetetek, számunkra összehordjon, de kérelmünket ne tartsátok szerénytelennek. Csak csekély adományt kérünk a z egyesektől — a sok kéznnyújtás bizonyára jól célunkhoz fog minket vezetni.“

„Kóstoltassátok tehát velünk, drágalátos testvéreink a ti szereteteket és küldjetez nekünk bármily csekély adományt, melyet a legnagyobb hálával fogunk venni, s annak hozzánk juttatását, vagy a tisztelt szerkesztőségek útján, vagy egyenesen a presbyteriumhoz intézve, eszközöljetez. Atyafiságos üdvözlettel levén Innsbruckban, január 30-kán 1876. A presbyterium: Henrik Rudolf, üveggyárigazgató, gondnok; Papp Frigyes, Boszardt Tivadar, Döttling Ferdinánd, Eikof Károly, Stein Berthold.“*)

(A Beweis des Glaubens után: R. K.)

*) Rác Károly m.-gyoroki lelkész ur az innsbrucki első prot. templom stb. építésére küldött 35 krt (egy ezüst huszast), szerkesztő kiegészíti azt 1 frtig, s június végeig illető helyre eljuttatja. Addig is bármely csekély adományt köszönettel említendünk fel s csatoljuk a parányi kezdethez.

S z e r k.

K Ü L Ö N F É L E K.

P o z s o n y. Az utolsó egyházgyűlés azt határozta, hogy két rendkívüli tanár helyett ezentul egy rendes alkalmaztatik. E helyre a rendkívüli tanár Zorkóczy Sámuel ki van szemelve, ki jövő szeptember elejétől fogva rendessé lesz, mihelyt sikerrel megállotta a tanári vizsgálatot. — A magyar-tót templom új orgonát kap. Készíti a brezovai Sasko. Ára 1200 frt. A költségeket Jeszenszky József, Kovziba Ádám és Wilfing Károly urak indítványá folytán a magyar-tót templomnak szóló pénzalap fedezi. — A német templomban a csengetyüt, melybe prédikáció alatt pénzt szoktak volt szedni, teljesen megszüntették. — Jelenleg egy régi terv valóításához közeledik a gyülekezet. Tornyt akarnak építeni a német templomhoz. — A tanítók nyugdíjazására nézve új fordulat állott be A választmány azt az indítványt tette, hogy a tanítók az állami nyugdíj egyletbe lépjenek. E szerint hármaz nyugdíjban részesülnének. Nyugdíjat huznának az egyházi alapból, továbbá saját nyugdíjintézetökből, és az állami nyugdíj egylettől. Ez ügyben épen most foly az egyezkedés egyrészt az egyház, másrészt a tanítók részéről. — Az egyházi gyűlés megengedte Frecska Lajosnak, hogy a lyceumi könyvtárt szabadon tetszése szerint használhatja; a könyvtár pedig lapjára is fizetett elő. — A lyceum május 10-kén tartá majálisát, 11-kén pedig temette egyik tagját Bartov Lajos VIII. osztálybeli tanulót.

Protestáns Egylet. A m. o. prot. egylet közgyűlése máj. 14-én Kecskeméten megtartott. Egy vett értesülés szerint „a prot. egylet, ugy látszik, jelentőségében s fontosságában hanyatlik; mérsékelt hurokat is penget, s a közfgyelem is kezd iránta csökkenni. Vidéki tag alig jelent meg összesen 25—30; még Litkei Péter sem volt jelen.“ — Egyébiránt az evangéliomi alaptanok, kivált a Megváltó isteni személye iránti merényletét az egylet az által is látszik folytatni, hogy még mindig ölelkezik az unitarizmussal. Mig a ros alapon indult pr. egylet fel nem oszlattatik, a béke visszatérése a két testvér prot. egyház kebelében nem remélhető.

Debreczeni kollégium. A debreczeni ref főtanoda költség előirányzata az 1876-ik évre. Bevétel: alapítványok kamataiból, földhaszonbérből, évi járadékokból, szokott adományokból stb. 84,800 frt; kiadás: tanári tisztviselői fizetésekre, tiszteletdíjakra, gazdasági költségekre, kerekedők, mesteremberek számlájára, ösztöndíjakra, tápintézetre stb. 80,350 ft — többlet 4450 frt. Ezen többlet részint a kész pénz, részint a tőke gyarapítás, s végre az építkezési roppant költségek fedezése rovataiba fog elkönyveztetni. (Alföldi Hirlap után.)

Önbiráskodás. A prot. egyh. s isk. Lap f. é. 19-ik számában a tiszta-tarjani gyűlés leirása után tett szerkesztői jegyzetet figyelmébe ajánljuk a lelkipásztor és főpásztor uraknak. A szerkesztő ott a maga irányzatát égre földre dicséri, a másik irányt pedig keményen elítéli, modern superintendenseket is fedez fel s a nem moderneket elmarasztalni látszik sok tekintetben. Ha mi is dicsérnök a magunk irányzatát ugy mint ő, elfogadná-e Laptársunk az önbíráskodás érvényét egy 3-dik ellenében??

T A R C Z A.

Krisztus tanítása és befolyása a világra.

(10-ik folytatás).

Nézzük a rabszolgaság kérdését. Némelyek ellenvetik, hogy a szentírás nem ellenzi egyenesen a rabszolgaságot. Noha ugyan jelenleg nem az ó-testamentummal foglalkozom, mégis mellesleg megjegyzem, hogy habár Mózes kénytelen volt a rabszolgaságot mint uralkodó intézményt elismerni, mindazonáltal törvényeket hozott, melyek a rabszolgaság iszonyatosságait mérsékeltek s a zsidó rabszolgát oly állapotba helyezték, mely erkölcsi, társadalmi és szellemi tekintetben merőben elütött a pogány állam rabszolgáitól. A mi pedig az evangéliomot illeti, ne feledjük, hogy Krisztus sem politikai sem társadalmi, sőt első sorban még a morálnak reformátora sem volt. Az ő küldetése vala: az ember lelki természetét emelni s azt tevé, midőn a társadalomba egy új vallásos és lelki elvet oltott. Az ő missiójának nem lehetett célja: a társadalmi élet minden részletességeibe bocsátkozni, annálkevésbé politikai intézményeket szabályozni. Azért sohasem kárhoztatja a háborut vagy a császári zsarnokságot, még a zsidók politikai pártjait sem. Kérdést nem szenved, hogy egy nagy rabszolga népséget rögtön felszabadítani nem tanácsos. Mert ha az első keresztyének egy mélyen meggyökeredezett társadalmi intézmény ellen kikelték volna, bizonyára nagy politikai rázkódásokat idéztek volna elő s még inkább súlyosbították volna azoknak helyzetét, a kiket felszabadítani óhajtottak. De Krisztus tanításának elvei homlokegyenest ellenkeznek a rabszolgasággal s minél inkább terjednek azon elvek, annál inkább mérséklők, míg végre egészen meg fogják szüntetni a rabszolgaságot. Azon elv, hogy valamennyi emberek atyafiságos rokonságban vannak, hogy közösségben kell élniök Istennel és Krisztussal, — azon elv, hogy a keresztyén községben nincsen „sem zsidó, sem görög, sem férfi, sem asszony, sem szolga, sem szabados, hanem hogy mindnyájan egyek a Krisztusban,“ ezen elv nem valósítható anélkül, hogy a lealacsonyító szolgaságot el ne törölné. S a tények ezt hirdetik. Az átalakítás lassu, de biztos. Elsők voltak a keleti barátok, kik nem engedték magokat a rabszolgák által szolgáltatni, azután a hittérítők felhasználták minden alkalmat a rabszolgák felszabadítására. Egyházi törvényhozások kijelentették, hogy a rabszolgák emberek, nem pedig dolog vagy darab marha; hogy az élet az ő tulajdonuk és hogy őket attól nyilvános vizsgálás nélkül megfosztani nem szabad; azon gazdának, ki egy rabszolgát — habár szándéktalanul — megölt, bűnbánatot kellett tennie, s azon fölül kizáratt az urvacsorától, menhelyeket nyitottak oly rabszolgák számára, kik kegyetlen uraikat elhagyták s a rabszolgák felszabadítását Istennek tetsző cselekedetnek nyilvánították. A középkori egyház hittérítési törekvéseinek legelső kötelességei közé tartozott a házi rabszolgaságot megszüntetni.*) Felette szomorú ugyan, hogy a rabszolgaság Nyugat-India és

*) Maclear „History of the christian Missions in the Middle Ages“ 417. lapon; London (Macmillan) 1863. Szerk.

Amerika felfedezésével ismét még pedig a legalacsonyitobb s legkebellázitobb alakban hozatott be, de épen oly kétségbevonhatatlan, hogy a keresztyénség és keresztyén missió kezdettől fogva ellenezte azt s most végre biztos reménységünk van, hogy a rabszolgaság elébb-utóbb végkép el fog nyomatni.

A keresztyénség mindenképen uttörő előcsatára a civilisációnak s alapítója a társadalmi jólétnek és békességnek. Való ugyan, hogy a keresztyének az általuk alapított gyarmatokban nem mindig terjesztettek jólétet, békességet és civilisációt, ez azonban onnan van, mert elhagyván keresztyén országokat ott hagyták a keresztyénségüket is, s azért valósággal gyakran csak pusztították a pogány országokat s elnyomták a pogány törzseket. Mindamellett felhívunk bárkit, mutasson nekünk csak egyetlenegy példát arra, vajjon a mi korunkban elterjedt-e a civilisáció valahol — a keresztyénség nélkül? S vajjon tagadhatja-e valaki, hogy ott, hol a keresztyénség megvetetik, — mint Franciaországban a forradalomkor — kegyetlenség, féktelenség és társadalmi elfajulás üti fel a fejét.

A keresztyénség továbbá mindenütt előmozdította a szellem fejlődését, ápolta a tudományokat s terjesztette az ismereteket. Könnyű ugyan azt mondani, hogy épen a keresztyének akarták olykor a tudomány haladását meggátolni s hogy annak váratlan felfedezései páni félelembe ejtették őket; könnyű Galileira s a geologia sorsára utalni s azon fogadtatásról beszélni, melyben Darwin theoriája napjainkban részesül. A mi Galileit illeti, bátran állíthatjuk, hogy az inquisitio nem képviseli a keresztyén hitet. És nincs miért tagadni, hogy a tudás és hit, a hit és az irodalmi kritika közti látszólagos ellenmondás a félénk hívőket könnyen felindítja s azért időleges félreértésekre vezetheti a keresztyéneket is az irodalom és tudomány embereit. Azonban nézzük a korábbi történetet s el kell ismernünk, hogy a tudomány, irodalom és bölcsészet egyedüli lakhelyét az egyházban, a katedrálók és kolostorok legmélyebb árnyékában találta. Midőn még az egész világ miveletlen és tudatlan vala, a tudomány virágzott az egyházi iskolák férfiai közt, bölcsészetet és physikát akkor az egyház férfiai és a theologusok cultiváltak. Mindnyájunk szemé előtt áll Roger Bacon neve, ki a zárda cselájában s a barát kámzsájában a physikai vizsgálódásokat oly magaslatra vitte, melyek — tekintve az ő korát és az utban álló akadályokat — bátran mérközhetnek korunk nagy és gyors felfedezéseivel. Szóval, valósággal s félelem nélkül állíthatjuk, hogy mialatt a többi egyes, említést érdemlő vallásos rendszerek, mint pl. a muhamedanismus, a brahmaismus és a buddhismus a tudományt elfojtották s a civilisációt feltartóztatták, addig a keresztyénség mindennemű ismereteket terjesztett s önmagában a legfőbb, valaha ismert civilisáció volt.

Rimler Károly.

É r t e s i t é s. Ha Lapunk valamely pártolójához Lapunkból egy-két szám nem érkezett volna meg, tudósítás vétel után, a hiányzó szám azonnal megküldetik.

S z e r k

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.